

Oponentský posudok

Miroslav Válka: Sociokulturní proměny vesnice. Moravský venkov na prahu třetího tisíciletí. Etnologické studie 8. Brno 2011, 224 strán

V etnologickej vede zaoberajúcou sa kultúrou a spôsobom života rôznych typov spoločností sa zdôrazňuje potreba komplexného, holistického prístupu pri jej štúdiu. Napriek tomu je stále značný, ba prevažujúci podiel prác zameraných len na určitú zložku kultúry. V prácach snažiacich sa o komplexnosť sa to rieši účasťou viacerých autorov prezentujúcich svoje témy, výsledkom čoho býva značne mozaikovitý obraz.

Tieto úvodné slová majú slúžiť ako kontext k vyzdvihnutiu jedného z hlavných pozitív práce M. Válka – a tým je snaha o komplexnosť, týkajúca sa záberu tematického (krajina a sídla, agrárna výroba, sociálna štruktúra spoločnosti, kultúrna identita), časového (20.-21. storočie s doplnujúcimi dostupnými údajmi o starších obdobiach) i priestorového (rôzne regióny Moravy).

Snaha o komplexnosť sa prejavuje v úsilí postihnúť všetky faktory ovplyvňujúce život na vidieku – od politických a sociálnych cez ekonomické až po náboženské. K splneniu tohto náročného cieľa využíva rôzne druhy prameňov (dokumenty politické, právne, historicko-archívne, štatistiky, sociologické výstupy).

Tento postup síce na jednej strane prispieva k zvýšeniu exaktnosti textu, ale na druhej strane sa tým akoby až do úzadia dostávajú prístupy a pramene etnologické. Napríklad – podrobne sú uvádzané nové inštitucionalizované programy a aktivity (program „Obnovy vidieka“, SAPARD, či ochranná známka „Nositeľ tradície“ udelená ministerstvom, ale chýba aká je ich odozva, miera prijatia, stotožnenia sa v lokálnych spoločnostiach).

Uvádzané „tvrdé“ údaje platné pre celú Českú republiku (s. 138) sú niekde v rozpore so zisteniami autora týkajúcimi sa Moravy (nízke % veriacich v Čechách a autorove konštatovanie „lidová religiozita vykazuje neobyčajnou vitalitu“ (s. 140).

Už spomenutý zvolený širší časový záber znamená, že nie je tu len analýza typu „tu a teraz“, ale umožňuje postihnúť vývojových zmien – konkrétne dokumentuje prípady kontinuity i diskontinuity vo fungovaní tradičných fenoménov, včítane súčasných snáh o ich revitalizáciu, čo považuje za jeden z charakteristických znakov vývoja v 90. rokoch 20. storočia.

Práca svojim prístupom spĺňa aj ďalšiu požiadavku modernej etnológie, ktorou je interpretácia vývoja, včítane inovačných trendov (nové fenomény vidieckeho života, akými sú chatárenie, chalupárstvo, agroturistika, pestovanie biopotravín). Popri záznamoch a interpretáciách reálií sleduje aj ich funkčnú stránku (inovatívne sú poznatky o reklamných funkciách tradície).

Pri všetkých prezentovaných poznatkoch prevažuje v uplatňovaných prístupoch rovina „etic“ nad „emic“. To samo osebe nemusí byť chybou, ale bolo by potrebné v úvodnom texte to jasne deklarovat' a zdôvodniť.

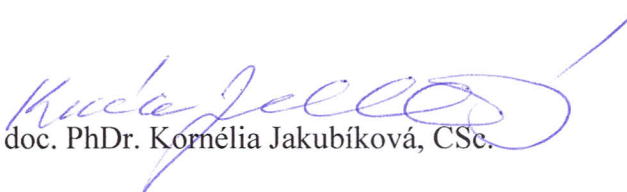
Z obsahovej stránky mám konkrétnu pripomienku k časti o folklóre a folklorizme, ktorá je zúžená len na výtvarný folklorizmus reprezentovaný hlavne aktivitami jednej osoby (M. Pachtovej).

Z formálnej stránky je nedôsledné označovanie nárečových termínov (niekde sú v úvodzovkách, inde nie – napr. fašančári, maškary, smrčka, hotaři).

Hodnotu práce zvyšuje bohatá fotodokumentácia ako aj pomerne rozsiahla dokumentárna časť nazvaná „Kalendárium“. Prospelo by však aj doplnenie o mapy s vyznačením regionálneho členenia Moravy.

Pri celkovom hodnotení práce chcem vyzdvihnúť ešte jeden jej aspekt – obsah, spôsob spracovania i vyjadrovania je taký, že môže byť prínosom nielen v rovine vedy akademickej, ale aj v tom, čo nazývame „aplikovaná etnológia“.

Posudzovaná práca M. Válku spĺňa požiadavky štandardne kladené na úroveň habilitačných prác v odbore etnológia.

doc. PhDr. Kornélia Jakubíková, CSc.

Bratislava 7.03.2012